

Jan Cornelisz Vermeyen, De bruiloft te Kana, ca. 1530

Er zijn schilderijen die als een schakel in een ketting passen in een beeldtraditie. Men kan dan gemakkelijk de voorbeelden aanwijzen die de kunstenaar hebben beïnvloed en men overziet ook goed welke invloed het kunstwerk heeft gehad op later ontstane kunstwerken. Bij *De bruiloft te Kana* van Jan Vermeyen (afb. 12)¹ is het tegendeel waar. Met dit schilderij lijkt de kunstenaar zich niets van een beeldtraditie te hebben aangetrokken. Bij de kunstbeoefenende tijdgenoten moet het stuk vrijwel onopgemerkt gebleven zijn.

Het is juist het onvermoede, het buitengewoon creatieve karakter dat *De bruiloft te Kana* heeft gemaakt tot een geliefd kunstwerk bij dat deel van het publiek dat een voorkeur heeft voor kunstwerken waarin men de spanning van het moment van ontstaan kan proeven.

Het schilderij is door Vermeyen met energieke, zoekende lijnen ondertekend. Waar deze ondertekening al een duidelijke bruikbare lijn vertoonde, is daarvan op allerlei punten afgeweken in de uitvoering van de geschilderde laag.² Zo is al zoekend een knappe en ongewone balans in het schilderij gevonden tussen het licht en donker, tussen de figuren onderling, tussen de tafel en de erbovenuit komende figuren, tussen de figuren voor en achter de tafel.

Uit de traditie van het nachtstuk in de Nederlanden blijkt dat het schilderij toch wel enkele bindingen heeft. Uit de Leidse ateliers

van omstreeks 1525 zijn enkele befaamde voorstellingen bij kaarslicht bekend.³ Aangenomen mag worden dat Vermeyen deze heeft gekend. Maar ook ten opzichte van die werken springt Vermeyens schilderij er uit als een onverwacht meesterwerk.

Voor de iconografie ging de kunstenaar terug op een opmerkelijk ouderwetse traditie, gebaseerd op een apocriefe bijbelpassage waarin de bruiloft te Kana werd herkend als het huwelijk van Christus' jonge discipel Johannes met Maria Magdalena.

De dramatiek die uit het schilderij spreekt en die in de geaccepteerde lezing van het bijbelverhaal eigenlijk niet aanwezig is, kan in het apocriefe verhaal wel worden teruggevonden. De nadruk ligt immers niet zozeer op het veranderen van water in wijn. Het is het moment waarop Johannes, de bruidegom, een leven met Jezus verkiest boven het aardse leven met zijn bruid. Bij deze interpretatie moet de zich half omdraaiende vrouw op de voorgrond worden geïdentificeerd als Maria, Jezus' moeder. Overigens was de bijbelpassage met de bruiloft van Johannes en Maria Magdalena in Vermeyens tijd al als onhistorisch ontmaskerd.

Vermeyen heeft in Mechelen gewerkt als hofschilder van Margaretha van Oostenrijk. In de rijke bezittingen van de landvoogdes bevond zich een uitvoerige reeks paneeltjes van de Spaanse schilder van Nederlandse afkomst Juan de Flandes, waarin hetzelfde, apocriefe onderwerp was uitgebeeld. Mis-

Afb. 12. Jan Cornelisz Vermeyen, *De bruiloft te Kana*, ca. 1530. Paneel 66 × 84,5 cm.

schien is dat aanleiding geweest voor de vorstin om door Vermeyen het onderwerp nog eens te laten uitbeelden. Sedert de aankoop van dit schilderij voor het Rijksmuseum is het vermoeden dat dit uitzonderlijke werk in de Zuidelijke Nederlanden moet zijn ontstaan, toegenomen. Het feit dat Jan Vermeyen in Beverwijk werd geboren, is misschien een alibi geweest om dit fascinerende kunstwerk voor de afdeling Schilderijen, waarvoor alleen werk van Noordnederlandse meesters wordt aangekocht, te kunnen verwerven. Toch heeft het schilderij in artistiek opzicht in de Zuidnederlandse kunst van die tijd geen enkele parallel, terwijl met de kunst van de noordelijke Nederlanden wel verbanden kunnen

worden aangewezen. Buiten de reeds genoemde Leidse voorbeelden kan worden gewezen op Jan Gossaert van Mabuse in zijn Utrechtse periode en op Jan van Scorel, van wie de kunstenaar zeker werk moet hebben gekend.

W. K.

Noten

¹ Aangekocht van kunsthandel Julius Weitzner, Londen, 1982 (inv.nr. A 4820).

² Vergelijk de catalogus *Kunst voor de beeldensstorm. Noordnederlandse kunst 1525-1580*, Amsterdam (Rijksmuseum) 1986, nr. 76, p. 202.

³ Zie mijn bijdrage aan het symposium te Braunschweig, *Hendrick ter Brugghen und die Nachfolger Caravaggios in Holland*, (ed. R. Klessmann), Braunschweig 1987, pp. 52, 53.